

OCZEKIWANIA DOTYCZĄCE WŁASNEJ OSOBY I PRZYSZŁEGO PARTNERA MAŁŻEŃSKIEGO W PÓŻNEJ ADOLESCENCJI

HANNA LIBERSKA

ABSTRACT. Liberska Hanna, *Oczekiwania dotyczące własnej osoby i przyszłego partnera małżeńskiego w późnej adolescencji* (Expectations of young people concerning themselves and their future partners in late adolescence). *Rodzina w czasach szybkich przemian, Roczniki Socjologii Rodziny*, XIII, Poznań 2001. Adam Mickiewicz University Press, pp. 185-196. ISBN 83-232-1172-8. ISSN 0867-2059. Text in Polish with a summary in English.

Hanna Liberska, Instytut Psychologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza (Institute of Psychology Adam Mickiewicz University), ul. Szamarzewskiego 89, 60-568 Poznań, Polska-Poland.

WPROWADZENIE

Jednym z zadań życiowych przypisanych do okresu wczesnej dorosłości jest znalezienie partnera i założenie rodziny (Havighurst 1981). W świetle wyników najnowszych badań – w ocenie młodych Polaków – jest to zadanie najważniejsze, chociaż moment jego realizacji jest przez nich odsuwany w czasie (Nurmi, Liiceanu, Liberska 1999). Rozpoznanie procesu decyzyjnego związanego z wyborem przyszłego współmałżonka nie jest łatwe ani proste, a to ze względu na złożoność jego uwarunkowań. Oddziałują na niego dwie grupy czynników: jednostkowe i relacyjne (Braun-Gałkowska 1992). Wśród czynników jednostkowych wymieniane są m.in. cechy osobowości, motywy do założenia rodziny, uroda, indywidualne potrzeby czy zainteresowania. Wśród czynników relacyjnych akcentowane są: dobór seksualny oraz sposób komunikowania się. W literaturze przedmiotu prezentowane są także poglądy podkreślające udział czynników biologicznych oraz społecznych w wyborze partnera (Łobodzińska 1975).

Młodzi mężczyźni i młode kobiety różnią się swymi wyobrażeniami na temat przyszłego współmałżonka (Rostowski 1987, Pielka 1998). Dorastający chłopcy podkreślają ważność wyglądu fizycznego, gospodarności, wierności i inteligencji u swych wybranych. Natomiast dorastające dziewczęta jako istotne kryterium wyboru

swego partnera podają jego atrakcyjność intelektualną i fizyczną, wyrozumiałość, opiekuńczość i poczucie humoru. Jednak decyzja dotycząca cech przyszłego małżonka zależna jest nie tylko od płci, ale i od wieku oraz od poziomu wykształcenia młodych ludzi ją podejmujących (Łobodzińska 1975).

Jednym z istotnych uwarunkowań społecznych wyboru współmałżonka jest sytuacja rodzinna dorastających. Wyniki wcześniejszych badań pokazały, że dziewczęta wychowywane w domach dziecka mają mniej klarowne wyobrażenia o swym przyszłym małżonku, formują mniej oczekiwań, jak też są mniej wymagające wobec ewentualnego partnera życiowego niż dziewczęta wychowywane w domach rodzinnych (Jurga 1985). Wychowanki domów dziecka mają mniej oczekiwań związanych z małżeństwem i choć przejawiają wobec niego stosunek pozytywny, to jest on zabarwiony lękowo, w odróżnieniu od ich rówieśniczek o bardziej pozytywnych doświadczeniach rodzinnych.

Na proces wyboru partnera wpływa też model małżeństwa i rodziny preferowany przez młodego człowieka kształtujący się pod wpływem – z jednej strony – doświadczeń związanych z rodziną pochodzenia, a z drugiej strony – podlegający oddziaływaniom kontekstu kulturowego (Tyszkowa, Przetacznik-Gierowska 1996, Harwas-Napierała 2001).

Na tle przemian społeczno-ekonomicznych ciągłym przekształcaniom podlega obyczajowość – w efekcie zmieniają się również wyobrażenia młodych ludzi o funkcjach małżeństwa i rodziny, o stosunkach łączących męża i żonę, o obowiązkach i prawach małżonków. Coraz częściej odrzucany jest przez młodych ludzi model zakładający się na dominacji mężczyzny nad kobietą na rzecz modelu zakładającego równowagę ich pozycji (Pospiszyl 1996). Koncepcja małżeństwa opartego na zasadach partnerskich zakłada wzajemną lojalność i szacunek, porozumienie dotyczące ważnych sfer i celów wspólnego życia i satysfakcjonujące małżonków życie seksualne. Jedną z nieoczekiwanych konsekwencji przemian w sytuacji społecznej mężczyzn i kobiet jest wyrównywanie się obowiązków i praw współmałżonków, a w dalszej perspektywie – „rozmywanie” ról pełnionych przez nich w rodzinach. Proces ten budzi poważne zaniepokojenie wśród znawców problematyki (Harwas-Napierała 2001).

Czy rzeczywiście model partnerski przeważa w wyobrażeniach młodzieży dotyczących przyszłego małżeństwa i rodziny? Wyniki niektórych badań wskazują, że dla młodych ludzi bardziej charakterystyczny jest model tradycyjnego małżeństwa, który zakłada wyraźny podział ról na kobiece i męskie (Warzywoda-Kruszyńska 1995). Zgodnie z nim kobieta koncentruje się na zaspokojeniu wszelkich potrzeb „swego mężczyzny” i wychowywaniu dzieci, a mężczyzna – na zaspokojeniu potrzeb materialnych rodziny, zapewnieniu jej szeroko pojętego poczucia bezpieczeństwa. Jednak wyobrażenia młodych ludzi o realnych obowiązkach związanych z życiem małżeńskim i rodzinnym oraz ich gotowość do wywiązywania się z tych obowiązków są niezadowolające (Pielkova 1995). Stąd konieczność lepszego przy-

gotowania dorastających do podjęcia podstawowych zadań wczesnej dorosłości, takich jak: wybór partnera i start w rolach rodzinnych.

W tym kontekście powraca pytanie o pożądanę – i to nie tylko przez młodych ludzi – cechy kandydatów na małżonków. Jakie są ich oczekiwania i wymagania wobec potencjalnych współmałżonków? W powszechnym przekonaniu partnerzy powinni albo być podobni do siebie, albo stanowić swoje przeciwieństwa i uzupełniać się pod względem potrzeb, zainteresowań, poglądów. Jednak niezależnie od układu cech w momencie zawierania małżeństwa – jak pokazują wyniki badań – w miarę jego trwania partnerzy upodobniają się do siebie (Rostowska 1996). Jest to tendencja rozwojowa, która stabilizuje związek.

Zatem, jakie są poglądy współczesnej młodzieży w późnej fazie adolescencji na dobór partnera życiowego? Jakimi kryteriami kierują się młodzi ludzie, decydując się na małżeństwo? Jakie czynniki są istotne do sformułowania oczekiwań wobec przyszłego partnera? Za jakim modelem małżeństwa i rodziny opowiadają się dorastający chłopcy i dziewczęta? Znawcy problematyki – ukazując przemiany tych modeli, nie dokonują jednakże ich ewaluacji, ani nie opowiadają się za którymś z nich. Każdy z występujących modeli: preindustrialny, industrialny lub postindustrialny – z aksjologicznego punktu widzenia – przejawia tak pozytyw, jak i negatyw (Tyska 1997).

ZASADNICZY PROBLEM

Podstawowym celem badań było poznanie oczekiwań młodych ludzi odnoszących się do ich przyszłych partnerów życiowych i modelu małżeństwa. Problem ujęty został w aspekcie rozwojowym, gdyż badaniami objęto zarówno młodzież wkraczającą w późną fazę adolescencji, jak i młode kobiety i mężczyźni wkraczających we wczesną dorosłość (Levinson i in. 1978). Oczekiwano, że wyniki badań pozwolą rozpoznać zasadniczy trend rozwojowy w zakresie interesujących nas zagadnień. W badaniach uwzględnione zostały także oczekiwania wobec przyszłych partnerów małżeńskich związane z niektórymi aspektami tożsamości seksualnej młodych ludzi, w szczególności zwrócono uwagę na potencjalny wpływ orientacji seksualnej. Na wagę tego czynnika – podobnie jak na znaczenie specyfiki rozwoju tożsamości (w tym seksualnej) młodych ludzi – coraz częściej wskazują badacze omawianej problematyki (Bem 1974, Ganong, Coleman 1992, Miluska 1996). Należy jednak zaznaczyć, że na formowanie oczekiwań dotyczących przyszłości osobistej, w tym oczekiwań związanych z partnerem życiowym, najistotniejsze oddziaływanie wywiera rodzina, w której rozwija się jednostka, następnie rówieśnicy, a w dalszym planie – mas media (Pospiszyl 1996, Liberska 2000).

Z czynnikiem płci związane są dwa odmienne sposoby myślenia o własnej osobie, o własnej tożsamości: psychicznej, seksualnej, społecznej (Gilligan 1982). Kobiety określają siebie poprzez wartości i relacje interpersonalne oraz kontekst spo-

leczny – stąd celami pierwszoplanowymi dla nich są opiekowanie się i przejawianie troski o drugiego człowieka. Mężczyźni w myśleniu o własnym „ja” i świecie posługują się jednostkowymi atrybutami i jasnym zasadami moralnymi – stąd celami pierwszoplanowymi dla nich są: zachowanie własnej niezależności, indywidualności i kompetencji (Czyżowska 1993). Te dwie orientacje ujawniające się w myśleniu i działaniu kobiet i mężczyzn określają sposób rozumienia ról małżeńskich i rodzinnych jako przeciwstawnych, a zarazem uzupełniających się. Tradycyjnemu rozumieniu różnic między płciami przyjmującemu „naturalne” przygotowanie kobiet i mężczyzn do pełnienia różnych ról, odpowiada model przyjmujący podporządkowanie żony – mężowi. Zgodnie z podejściem androgenicznym do rozwoju tożsamości należy integrować cechy kobiece i męskie.

Konsekwencją powyższego jest model małżeństwa „partnerskiego”, w którym zanikają różnice między rolami kobiet i mężczyzn. Natomiast w świetle podejścia postandrogenicznego – w wyniku doświadczeń kształtowanych pod wpływem kultury i tradycji życia społecznego – w rozwoju obu płci formuje się odmienna tożsamość psychoseksualna (Kolcega, Niemczyński, Ryniak, Ziółkowska 1993). Jednym z jej przejawów są wyobrażenia i oczekiwania związane z własną osobą i sposobem pełnienia ról małżeńskich oraz odnoszące się do poszukiwanego partnera i małżeństwa formułowane przez dziewczęta i chłopców. Odmienne tory rozwoju tożsamości psychoseksualnej dziewcząt i chłopców mogą stanowić punkt wyjścia wyjaśnienia odnotowanych w badaniach preferencji młodych ludzi związanych bądź z tradycyjnym, bądź z partnerskim modelem małżeństwa.

Założono różnicujący wpływ płci i wieku na oczekiwania dotyczące akceptowanego modelu małżeństwa i na wyobrażenia o osobie partnera (Ganong, Coleman 1992). Oczekiwano, że jeśli dziewczęta i chłopcy preferują model małżeństwa partnerskiego, to nie należy spodziewać się wystąpienia różnic uwarunkowanych płcią, a dotyczących wyobrażeń o osobie partnera pod względem poziomu inteligencji, poziomu wykształcenia, wielkości oczekiwanego sukcesu zawodowego, statusu materialnego czy zaradności życiowej. Natomiast w przypadku, gdy młodzi ludzie preferują tradycyjny model rodziny (patriarchalny), to można spodziewać się wystąpienia znaczących różnic pomiędzy dziewczętami i chłopcami w ich wyobrażeniach odnoszących się do osoby współmałżonka i jego osiągnięć w wyżej wymienionych płaszczyznach.

OSOBY BADANE I TECHNIKI BADAWCZE

Badaniami objęto łącznie 120 osób – w tym 60 dziewcząt i 60 chłopców. Grupę badawczą stanowili młodzi ludzie w wieku od 16 do 20 lat. Wszyscy badani byli uczniami szkół średnich lub pomaturalnych, umiejscowionych w dużej aglomeracji miejskiej. Wedle ich deklaracji byli już zaangażowani przynajmniej w jeden silny związek uczuciowy, który określali mianem „miłosnego”.

W celu poznania wyobrażeń dotyczących własnej osoby i osoby partnera małżeńskiego z badanymi przeprowadzono rozmowę psychologiczną, w toku której pytano o oczekiwania młodzieży dotyczące poziomu inteligencji, wykształcenia, statusu materialnego (określonego poprzez wielkość zarobków), sukcesu zawodowego i prawdopodobieństwa jego odniesienia. W rozmowie pytano też o oczekiwaną zaradność życiową przejawianą na niwie pozazawodowej, w gospodarstwie domowym (gotowanie, naprawa drobnego sprzętu domowego, samochodu, prace remontowe itp.). Wszystkie odpowiedzi były nanoszone na pięciopunktową skalę, przykładowo – oczekiwania dotyczące poziomu inteligencji przyszłego współmałżonka były oceniane w sposób następujący: 1 pkt. – niski poziom inteligencji, 2 pkt. – poziom inteligencji poniżej przeciętnej, 3 pkt. – przeciętny poziom inteligencji, 4 pkt. – wysoki poziom inteligencji i 5 pkt. – bardzo wysoki poziom inteligencji.

Następnie badanych proszono o porównanie wyobrażeń odnoszących się do przyszłych małżonków z wyobrażeniami dotyczącymi własnej osoby w wyróżnionych sferach. Odpowiedzi były nanoszone – podobnie jak wcześniej – na 5-punktową skalę Likerta.

Natomiast w celu określenia orientacji seksualnej wykorzystano Inwentarz Bem (Inventory Bem Sex Role BSRI) w adaptacji M. Strykowskiej. Zawiera on 60 itemów mierzących orientację płciową. Badani wskazywali na 7-punktowej skali stopień, w jakim poszczególne stwierdzenia opisują ich osobę. Na podstawie wyników badań uzyskanych za pomocą tego inwentarza określona została przynależność poszczególnych osób badanych do jednej z następujących grup: zmaskulinizowanych, sfeminizowanych, androgenicznych lub niezróżnicowanych (o nie wykształconej płciowości).

REZULTATY

Zebrane dane zostały poddane dwuczynnikowej analizie wariancji. Pierwszy z czynników – płeć (czynnik A) występował na 2 poziomach: a_1 – płeć żeńska, a_2 – płeć męska. Drugi czynnik, czyli orientacja seksualna (czynnik B) występował na 4 poziomach: b_1 – orientacja męska, b_2 – orientacja żeńska, b_3 – orientacja androgeniczna oraz b_4 – brak określonej orientacji seksualnej.

Analiza statystyczna wykazała, że istnieje istotny wpływ obu wyróżnionych czynników na oczekiwania młodych ludzi dotyczące własnej osoby i osoby przyszłego współmałżonka ($\alpha = 0.01$). Nieistotny okazał się wpływ interakcji tych czynników.

Czynnik płci w sposób istotny różnicował oczekiwania młodzieży odnoszące się do sukcesów zawodowych przyszłych partnerów oraz ich statusu materialnego (tab. 1). Okazało się, że chłopcy oczekują generalnie, iż ich przyszłe żony odniosą niższy sukces od nich samych. Odwrotne są oczekiwania dziewcząt, zakładających, iż ich partnerzy odniosą większy sukces zawodowy i finansowy od nich.

Tabela 1

Oczekiwania osób badanych dotyczące własnych osiągnięć życiowych i osiągnięć wyobrażonego partnera małżeńskiego w przyszłości

Item	Płeć żeńska (średnia)	Odchylenie	Płeć męska (średnia)	Odchylenie
„Ja”				
Poziom wykształcenia	3.3	0.7	3.3	0.9
Wielkość sukcesu zawodowego	3.1	1.3	4.0	1.1
Wysokość dochodów	3.3	1.4	4.2	1.1
Prawdopodobieństwo sukcesu	3.7	0.95	3.9	1.0
Siła pragnienia sukcesu	3.1	0.8	4.0	0.8
„Partner”				
Poziom wykształcenia	2.9	0.95	2.5	0.8
Siła pragnienia sukcesu	3.4	0.8	2.9	0.9
Wielkość sukcesu zawodowego	3.2	0.9	3.1	1.0
Wysokość dochodów	3.8	1.6	3.1	2.1
Prawdopodobieństwo sukcesu	4.1	0.96	3.6	1.1

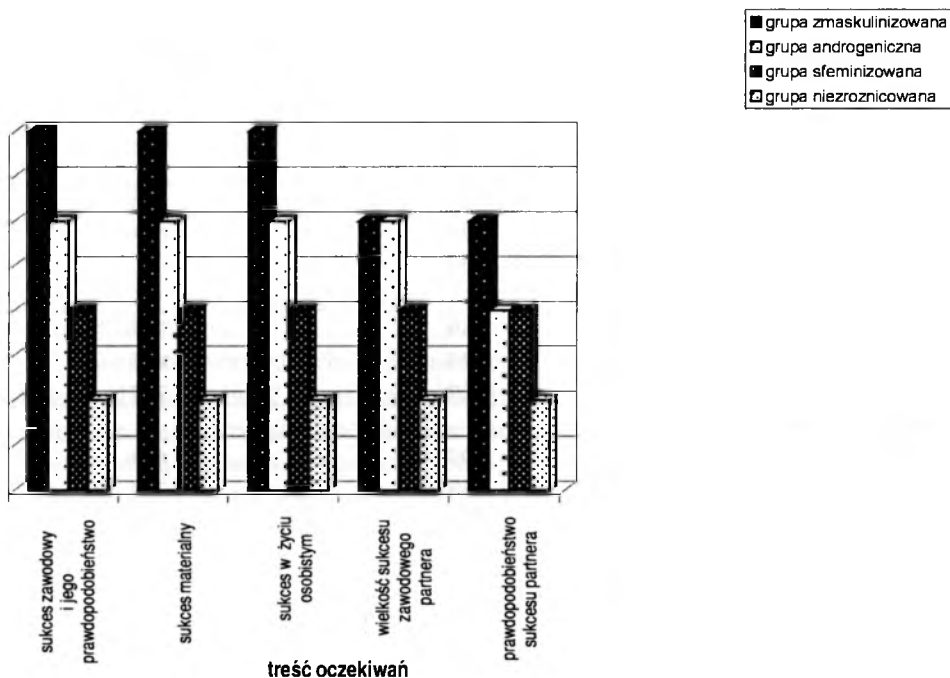
Ponadto chłopcy spodziewali się, że pragnienie sukcesu zawodowego u ich przyszłych małżonek będzie niższe od tego, który cechuje ich. I znów odwrotnie było w przypadku oczekiwań dziewcząt, spodziewających się, iż ich partnerzy cechować się będą silniejszym pragnieniem sukcesu zawodowego i finansowego niż one same.

Wyniki analizy pokazały też, iż chłopcy oczekują wystąpienia większych różnic w dochodach własnych i małżonek niż dziewczęta.

Istotne różnice wynikające z wpływu orientacji seksualnej na wyobrażenia dotyczące własnej osoby i osoby przyszłego małżonka zostały znalezione dla 5 spośród 6 uwzględnionych obszarów aktywności.

Wyniki badań pokazały, że osoby androgeniczne oraz zmaskulinizowane mają większe oczekiwania co do wielkości sukcesów zawodowych i finansowych niż osoby niezróżnicowane – przede wszystkim względem siebie. Różnice ujawniły się także w przewidywaniach dotyczących wielkości osiągnięć zawodowych i materialnych przyszłych mężów i żon (rys. 1). W tym ostatnim przypadku osoby o orientacji feministycznej formują znacząco wyższe oczekiwania wobec swych partnerów niż wobec siebie ($\alpha = 0.01$). Z kolei grupa niezróżnicowanych spodziewa się, że ich partner będzie przejawiać niższe pragnienie sukcesu na polu zawodowym, a także niżej szacuje prawdopodobieństwo ewentualnego sukcesu tegoż współmałżonka niż inne grupy badanych (rys. 1).

Ponadto osoby o orientacji „męskiej” lub androgeniczne przewidują większe sukcesy osobiste niż badani o orientacji „żeńskej” lub o nieokreślonej orientacji seksualnej. Jednak grupa „męska” oczekuje, że zarobi wyraźnie więcej pieniędzy niż grupa androgeniczna czy „żeńska”. Właśnie grupa o orientacji zmaskulinizowanej najwy-

Rys. 1. Hierarchia oczekiwań dotyczących osoby własnej i partnera

żej szacuje swoje przyszłe dochody. Następne miejsce w hierarchii oczekiwań finansowych zajmuje grupa androgeniczna, dalej – grupa o orientacji żeńskiej, a najniższych dochodów własnych oczekuje grupa osób niezróżnicowanych.

Dla grup o odmiennych orientacjach seksualnych nie znaleziono istotnych różnic pod względem oczekiwań dotyczących osiągnięć edukacyjnych – tak własnych, jak i przyszłego partnera.

Ponadto wyniki badań ukazały istotne różnice w treści i wielkości oczekiwań dotyczących własnej osoby a osoby ewentualnego partnera życiowego, jakie zachodzą pomiędzy dziewczętami a chłopcami (tab. 2).

Przyrównując do samych siebie – dorastające dziewczęta oczekują, że ich partnerzy będą bardziej inteligentni, bardziej zaradni w pokonywaniu trudności codziennego wspólnego życia (np. załatwianie spraw w banku, na policji, naprawa kranu, odkurzaczka czy żelazka), jak też będą osiągać większe sukcesy zawodowe i wyższe zarobki, a także będą lepiej wykształceni od swych żon.

Natomiast w wyobrazeniach młodych mężczyzn różnice te są znacznie mniej wyraźne niż w ich potencjalnych partnerek. Otóż oczekują oni, że przyszłe żony będą stosunkowo podobne do nich samych pod względem inteligencji, poziomu edukacji, przebiegu kariery zawodowej czy ogólnej zaradności życiowej (tab. 2).

Tabela 2

Porównanie osoby własnej z osobą przyszłego partnera życiowego w wybranych sferach przeprowadzone przez osoby badane

Sfera porównań:	Płeć męska (N = 60)	Płeć żeńska (N = 60)
Inteligencja		
– wyższa u małżonka	10%	33%
– taka sama	67%	60%
– niższa u małżonka	23%	7%
Zaradność życiowa		
– wyższa u partnera	18%	27%
– taka sama	62%	48%
– niższa u partnera	20%	25%
Sukcesy zawodowe		
– wyższe u małżonka	10%	65%
– takie same	53%	25%
– mniejsze u małżonka	37%	10%
Dochody		
– większe u małżonka	13%	67%
– takie same	40%	28%
– niższe u małżonka	47%	5%
Wyszkolenie		
– wyższe u partnera	18%	36%
– takie samo	60%	52%
– niższe u partnera	22%	12%
$\alpha = 0,01$		

Porównanie oczekiwań przejawianych przez dziewczęta i chłopców w stosunku do siebie samego i w stosunku do idealnego partnera pokazało, że niewiele różnic zostało wywołanych wpływem poszczególnych typów orientacji seksualnej młodych ludzi. Jedynie w grupie osób o orientacji feministycznej wystąpiła wyraźna różnica oczekiwań dotyczących wysokości zarobków współmałżonków i oczekiwań związanych z własnymi dochodami. Okazało się, że młodzież przejawiająca ten typ orientacji spodziewa się, że partner okaże się znacznie bardziej operatywny w sferze materialnej od nich samych.

DYSKUSJA

Całość rezultatów badań wskazuje, że przedstawiciele obu płci nie różnią się w sposób istotny w oczekiwaniach dotyczących osobistych sukcesów zawodowych. Tak dziewczęta, jak i chłopcy mają wysokie aspiracje edukacyjne i zawodowe (ponad 80% badanych zakreśliło prawy kraniec skali, tzn. pkt. 4 i 5). Podobnie –

dziewczeta i chłopcy oczekują, że uda im się odnieść upragniony sukces zawodowy (ponad 80% dziewcząt i prawie 90% chłopców) i przejawiają duży optymizm, kreśląc wizję swej kariery zawodowej w przyszłości. Zarówno dziewczeta, jak też chłopcy aspirują do wyższych poziomów edukacyjnych i takie też zgłaszają oczekiwania wobec swych partnerów. Jednak oczekiwania dotyczące sukcesów przyszłych współmałżonków zależą od płci badanych. I tak, dziewczeta oczekują wyższych sukcesów w karierze zawodowej swych potencjalnych mężów niż chłopcy w rozwoju profesjonalnym swych przyszłych żon. Generalnie dziewczeta oczekują więcej od swych partnerów niż od samych siebie, i to we wszystkich uwzględnionych w badaniu sferach aktywności.

W jednej z rozpatrywanych dziedzin, a mianowicie w dziedzinie dochodów, odnotowano dużą zgodność oczekiwań obu płci. Otóż tak dziewczeta, jak i chłopcy oczekują, że mąż będzie zarabiać więcej niż żona. Jednak w tym przypadku to chłopcy spodziewają się wystąpienia większych różnic pomiędzy dochodami swoimi a dochodami swych żon niż dziewczeta. Ten wynik można interpretować jako przejaw doświadczeń potwierdzających częstość sytuacji, w których mężczyźni uzyskują wyższe pensje – i ogólnie – osiągają wyższy status materialny i awans zawodowy niż kobiety. Jednakże nie można wykluczyć, że wynik ten odzwierciedla przywiązanie do modelu małżeństwa tradycyjnego. Czyżby wśród młodego pokolenia ciągle żywy i atrakcyjny był tradycyjny – patriarchalny model małżeństwa i rodziny – i to niezależnie od deklaracji słownych sugerujących odchodzenie od nich?

Należy jednak zaznaczyć, iż to młode kobiety częściej niż młodzi mężczyźni głoszą, że ich małżonkowie powinni przewyższać je we wszystkich rozpatrywanych dziedzinach. Oczekują one, że „ich mężczyźni” będą bardziej inteligentni, efektywni, przebojowi, wykształceni i lepiej zarabiający od nich samych. Oczekiwania takie młode kobiety formują trzykrotnie częściej niż młodzi mężczyźni (patrz tab. 2).

Natomiast młodzi mężczyźni częściej (ponad dwukrotnie) wyrażali przekonanie, że ich partnerki będą „gorsze” od nich samych pod względem poziomu inteligencji, przebiegu kariery zawodowej i wysokości osiąganych dochodów (patrz tab. 2).

Z powyższego wynika, że przynajmniej część młodych ludzi znajdujących się na progu dorosłości, w przededniu podjęcia ważkich decyzji związanych z wyborem partnera życiowego, opowiada się za tradycyjnym modelem związku małżeńskiego.

Dla ujawnionych tu oczekiwań współczesnych młodych kobiet i mężczyzn badacze poszukują głębokich historycznych i kulturowych korzeni (Kaplan, Sedney 1980). Okazuje się, że ciągle żywe jest w społeczeństwie przekonanie, iż poprzez małżeństwo kobiety mogą nabyć wyższą pozycję społeczną czy wyższy status. Być może to stąd wypływa akceptacja zastanego stanu rzeczy, a zarazem potrzeba poślubienia mężczyzny ulokowanego na wyższym szczeblu drabiny społecznej. Natomiast mężczyzna skłonny jest dostrzec w kobiecie „cenny obiekt posiadania” – cenny poprzez atrakcyjność fizyczną. Atrakcyjność fizyczna, seksualna kobiety, powinna rekompensować jej niższy status materialny, niższą inteligencję, słabszą efektywność profesjonalną czy mniejszą zaradność (Ganong, Coleman 1992). Z tego

powodu przynajmniej niektóre kobiety uczą się ukrywać swą inteligencję i sprawność i próbują skrywać się za swą urodą.

Kobiety jakby w rewanżu za traktowanie ich przez mężczyzn przede wszystkim jako obiektu seksualnego – traktują swych partnerów jako „maszynki” do wytwarzania pieniędzy i odnoszenia sukcesów zawodowych. Z tych powodów bliskim związkom ciągle zagraża uprzedmiotowienie, a ludziom w nie zaangażowanym – dehumanizacja. Jedną z konsekwencji uprzedmiotowienia małżeństwa jest ograniczenie rozwoju aktywności pozarodzinnej kobiet, inną – blokada więzi uczuciowej między partnerami małżeńskimi i niebezpieczeństwo ich oddalenia się emocjonalnego.

Takie relacje prowadzić też mogą do ograniczenia pełnego rozwoju emocjonalno-społecznego mężczyzny, który podejmuje obowiązek opiekowania się „swą kobietą” i przeznaczają na to większość swego czasu i energii. Sytuacja taka rodzi dalsze negatywne skutki w postaci rozczarowań życiem małżeńskim u kobiety. Może ona skarżyć się, iż jej mąż zaniedbuje ją, poświęca jej za mało czasu i uwagi (goniąc za sukcesami zawodowymi i materialnymi), nie zaspokaja jej potrzeb emocjonalnych czy nie uczestniczy w wychowaniu dzieci. Zostaje w ten sposób uruchomiony mechanizm, który prowadzi do narastania konfliktów w małżeństwie i obniżenia satysfakcji z pożycia u obu partnerów.

Czy rzeczywiście taki tor rozwoju życia małżeńskiego i rodzinnego czeka na tych młodych ludzi?

Jednak optymizmem napawa rezultat wskazujący, iż wśród dorastających przeważają oczekiwania egalitarne, dotyczące osiągnięć życiowych własnych i swych przyszłych partnerów. Oczekiwaniom tym najczęściej towarzyszą wyobrażenia małżeństwa partnerskiego. Interesujący jest fakt, że oczekiwania takie są bardziej nasilone u młodych mężczyzn. Zaobserwowana rozbieżność oczekiwań życiowych i wizji małżeństwa tworzonych przez przedstawicieli odmiennych płci (uzupełniających się przecież w sposób naturalny) może być zapowiedzią załamania się dotychczasowych form życia małżeńskiego i narodzin nowego typu bliskich stosunków międzyludzkich w naszym społeczeństwie.

LITERATURA

- Braun-Galkowska M. (1992), *Psychologiczna analiza systemów rodzinnych osób zadowolonych i niezadowolonych z małżeństwa*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL
- Czyżowska D. (1993), *Sprawiedliwosciowa koncepcja moralności a różnice w rozmowaniu moralnym kobiet i mężczyzn*. „Kwartalnik Polskiej Psychologii Rozwojowej”, 1, 4, s. 39-51
- Ganong L. H., Coleman M. (1992), *Gender Differences in Expectations of Self and Future Partner*. Journal Of Family Issues, 13, p. 55-64
- Gilligan C. (1982), *In a different voice. Psychological theory and women's development*. Cambridge: Harvard University Press
- Harwas-Napierała B. (1996), *Przygotowanie młodzieży do dorosłości : niektóre uwarunkowania rodzinne*. „Człowiek i Społeczeństwo”, XIV, s. 19-31

- Harwas-Napierała B. (2001), *Niektóre zmiany w funkcjonowaniu rodziny i ich konsekwencje dla rozwoju jednostki*. Wykład przedstawiony podczas X Ogólnopolskiej Konferencji Psychologii Rozwojowej, Gdańsk, 25-28.04.2001
- Havighurst R. J. (1981), *Developmental Tasks and Education*. New York: Longman
- Inhelder B., Piaget J. (1970), *Od logiki dziecka do logiki młodzieży*. Warszawa: PWN
- Jurga M. (1985), *Doświadczenie społeczne i rozwój osobowości wychowanków domów dziecka*, w: M. Tyszkowa (red.), *Rozwój dziecka w rodzinie i poza rodziną* (s.153-203). Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM
- Kaplan A., Sedney M. A. (1980), *Psychology and sex roles: An androgynous perspective*. Boston: Little, Brown
- Kloep M. (1999), *Love is all you need? Focusing on adolescents' life concerns from an ecological point of view*. Journal of Adolescence. No 22, pp. 49-63
- Kolcega R., Niemczyński A., Ryniak J., Ziółkowska A. (1993), *Związane z płcią różnice w rozwoju moralnym i osobowości*. „Kwartalnik Polskiej Psychologii Rozwojowej”, 1, 4, s. 51-70
- Kotlarska-Michalska A. (1998), *Małżeństwo jako związek, wspólnota, podsystem i rodzaj stosunku społecznego*. „Roczniki Socjologii Rodziny”, X, s. 49-67
- Kotlarska-Michalska A. (1994), *Ważność problematyki doboru małżeńskiego w socjologicznych badaniach małżeństwa*. „Roczniki Socjologii Rodziny”, VI, s. 221-235
- Laursen B. (1996), *Closeness and conflict in adolescent peer relationships: Interdependence with friends and romantic partners*. In: W. H. Bukowski, A. F. Newcomb, W. W. Hartup (eds.), *The company they keep*. Cambridge: Cambridge University Press
- Levinson D., Darrow C., Klein E., Levinson M., McKee B. (1978), *The season of man's life*. New York: Ballantine
- Liberańska H. (2000), *Zmiany orientacji życiowej młodzieży w kontekście uwarunkowań rodzinnych*. Forum Psychologiczne, 5, s. 172-186
- Lubowicz Z., Pańtak G. (1988), *Młodzież o sobie i swojej przyszłości*. Warszawa: LWS
- Łobodzińska B. (1975), *Młodość, miłość, małżeństwo*. Warszawa: WP
- Nurmi J.E., Lieceanu A., Liberańska H. (1999), *Future-Oriented Interests*, w: F. D. Alsaker, A. Flammer (eds.), *The Adolescent Experience*. (s. 85-99). Mahwah, New Jersey, London: Lawrence Erlbaum Associates
- Pielka H. (1997), *Małżeństwo i rodzicielstwo w ocenie rodziców dzieci w młodszym wieku szkolnym*. „Roczniki Socjologii Rodziny”, IX, s. 273-283
- Pielka H. (1998), *Nowożeńcy o własnym małżeństwie i rodzinie*. „Roczniki Socjologii Rodziny”, X, s. 267-277
- Pielkowska J.A. (1995), *Przygotowanie młodzieży studenckiej do małżeństwa i rodzicielstwa*. „Roczniki Socjologii Rodziny”, VII, s. 165-175
- Pospiszyl K. (1996), *Czy zmierzchn rodziny patriarchalnej?* „Problemy Rodziny”, 6, s. 11-19
- Przetacznik-Gierowska M., Tyszkowa M. (1996), *Psychologia rozwoju człowieka*. T. 1. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Przybył I. (1997), *Role małżeńskie na tle wybranych ujęć teoretycznych*. „Roczniki Socjologii Rodziny”, IX, s. 81-97
- Rostowska T. (1996), *Rodziny przekaz wartości*. „Problemy Rodziny”, 4, s. 13-19
- Rostowski J. (1987), *Zarys psychologii małżeństwa*. Warszawa: PWN
- Szuman S., (1985), *Dzieła wybrane*. T. 2. Warszawa: PWN
- Tyszkowa Z. (1997), *Rodzina w epoce preindustrialnej, industrialnej i postindustrialnej. Mechanizmy i kierunki przemian*. „Roczniki Socjologii Rodziny”, IX, s. 283-288
- Tyszkowa M. (1990), *Rodzina, doświadczenie i rozwój jednostki. Paradygmat teoretyczny badań*, w: M. Tyszkowa (red.), *Rodzina a rozwój jednostki*, Poznań
- Warzywoda-Kruszyńska W. (1995), *Modele dziecka, małżeństwa i rodziny w młodych miejskich rodzinach w Polsce, Gruzji, Rosji i Stanach Zjednoczonych*. „Roczniki Socjologii Rodziny”, VII, s. 69-95
- Ziemska M. (1975), *Rodzina a osobowość*. Warszawa: WP

EXPECTATIONS OF YOUNG PEOPLE CONCERNING THEMSELVES AND THEIR FUTURE PARTNERS IN LATE ADOLESCENCE

Summary

The article has touched upon the problem of young peoples expectations towards themselves and their future husbands / wives, as well as their selected conditioning.

The results of the research carried out on 120 subjects, aged 16-20, have shown the differences of the above expectations as far as sex and some identity aspects are concerned.

In general, among the youth egalitarian expectations in reference to their own life achievements and the achievements of their partners prevail. Young people prefer partnership model of marriage, although this tendency is dominant among men.